

مر تضي شعباني

تارپس برسبک ۵ چ ۱ ک

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

اشاره

ایده‌های جدید و نو دربارهٔ مسئلهٔ موجود می‌انجامد؛ البته این مهم در صورتی تحقق خواهد یافت که سؤالات به دقت طراحی شده باشند.

با توجه به جایگاه سؤال و ضرورت پرسشگر بار آوردن دانش آموزان در درس دینی و قرآن، روش فوق می‌تواند به معلمان این درس در دست‌یابی به هدف کمک کند. اساس روش ۵ چ ۱ ک، بر پرسش‌های شش‌گانه استوار است و در هر کدام از مراحل نیز انتظار می‌رود معلمان بتوانند مشارکت فعال دانش آموزان را برانگیزند.

کلید واژه‌ها: روش تدریس، ۵ چ ۱ ک، فرایند مسئله، دینی و قرآن

روش تدریس «۵ چ ۱ ک» که از آن با عنوان «۶ چ ۱ ک»^۲ نیز نام برده می‌شود، متشکل از مجموعه سؤالاتی است که اساس و مبنای تدریس را تشکیل می‌دهند. به عبارت دیگر، می‌توان روش ۵ چ ۱ ک را در حکم ابزاری ساخت یافته دانست که مجموعه‌ای از سؤالات شش یا هفت‌گانه را مطرح می‌سازند که به شفاف‌سازی فرایندهای کاری و فعالیت می‌انجامند. بدین شکل که این سؤالات، علاوه بر روشن ساختن پاسخ مسئله، روند رسیدن به پاسخ‌ها را نیز روشن می‌سازند. همچنین، در رابطه با سوابق مسئله مطرح می‌شوند. یعنی مسئلهٔ موجود را چه عواملی به وجود آورده یا چه کسانی قبلاً روی آن کار کرده‌اند یا فعالیت‌های انجام شده چه نتایجی داشته است. مضافاً اینکه سؤالات روش «۵ چ ۱ ک» به تشکیل

انجام شود؟ کجاها این مسئله اتفاق می‌افتد؟ چه قدر و به چه میزان این اتفاق می‌افتد؟ فراوانی تکرار این کار چقدر است؟ چرا این اتفاق می‌افتد؟ چرا باید این کار انجام شود؟ چطور این اتفاق می‌افتد؟ و نهایتاً اینکه چطور باید این کار انجام شود؟

مراحل اجرای روش «۵چاک»

این روش سه مرحله دارد که به ترتیب باید اعمال شوند:

الف) تعریف مشکل برای اعضای گروه

اولین مرحله از روش «۵چاک» تعریف و مشخص ساختن عنوان و موضوع بحث برای اعضای کلاس است. به عبارت دیگر، در این مرحله باید موضوعی را که قرار است با روش «۵چاک» به آن پردازیم، برای اعضای کلاس بیان کنیم و بکوشیم با تعریفی مشخص، به اتفاق نظر برسیم.

ب) رسم جدول «۵چاک» با ستون‌های موضوع، سؤالات و ملاحظات

در این مرحله جدولی متشکل از شش کلمه کلیدی (چه چیزی، چه کسی، چه وقت، کجا، چرا، چطور) - که نام این روش نیز از ترکیب سرواژه‌های آن‌ها، پدید آمده - و نمونه سؤالاتی برای تفهیم بیشتر دانش‌آموزان از سؤالاتی که باید درباره موضوع تعریف شده طرح کنند، تهیه می‌کنیم. در صورت لزوم، درباره معانی هر یک از سؤالات، برای دانش‌آموزان توضیحاتی می‌دهیم.

نمونه‌ای از جدول ۵چاک

چه چیزی باعث این اتفاق شد؟ چه کاری باید انجام شود؟	چه چیزی؟
چه کسی باعث این اتفاق شد؟ چه کسی باید این کار را انجام دهد؟	چه کسی؟
چه وقت‌ها (بیشتر) این اتفاق می‌افتد؟ چه وقت بهتر است انجام شود؟	چه وقت؟
کجا این اتفاق می‌افتد؟ کجا باید این کار انجام شود؟	کجا؟
چرا چنین اتفاقی می‌افتد؟ چرا باید این کار انجام شود؟	چرا؟
چطور این اتفاق می‌افتد؟ چطور باید این کار انجام شود؟	چطور؟

عمده سؤالاتی که این روش مطرح می‌سازد، به قرآن زیرند:
چه چیزی، چه وقت، کجا، چه مقدار، چرا، چگونه و برای چه کسی آموزش داده می‌شود.

کاربردهای روش «۵چاک»

الف) شفاف‌سازی فرایند مسئله

از جمله کاربردهای این روش برای معلمان دینی و قرآن، مشخص ساختن فرایندهایی است که به پاسخ سؤالات فوق می‌رسند. به عبارت دیگر، در صورتی که این روش به‌طور مناسب پیاده شود (بدین معنا که سؤالات به‌خوبی طرح شده و پاسخ‌ها نیز متناسب با سؤالات داده شوند)، می‌توان علاوه بر یافتن پاسخ سؤالات، به فرایندهای دست‌یابی به پاسخ‌ها نیز دست یافت. چراکه در این روش، اساساً این دانش‌آموزان هستند که با راهنمایی معلم، به طرح سؤالات می‌پردازند؛ همچنین، در فرایند پاسخ دادن به سؤالات نیز همکاری و تعامل دارند.

ب) شناسایی توان مسئله

در این روش می‌توان توان و قدرت مسئله پاسخ داده شده را برای موقعیت‌های در نظر گرفته شده شناسایی و مشخص ساخت؛ بدین معنا که دانش‌آموزان با پاسخ به مسئله مورد بررسی، تا چه حدی قادر به پیش‌بینی مسائل مشابه هستند و این پیش‌بینی‌ها تا چه حد کارآمد و مفیدند.

ج) یافتن ریشه‌های اصلی مسئله

این مورد شاید از همه موارد به چگونگی طرح سؤالات مناسب وابسته باشد. به همین دلیل، به مجموعه سؤالاتی که می‌توان راجع به مسئله‌ای خاص مطرح ساخت، اشاره می‌کند.

به‌منظور یافتن ریشه‌های اصلی مسئله، می‌توان سؤالات زیر را مطرح ساخت (البته معلمان باید بکوشند این نوع سؤالات را خود دانش‌آموزان مطرح کنند و خود به عنوان راهنمای آن‌ها در دست‌یابی به سؤال و متعاقباً پاسخ دادن به سؤالات عمل کنند):

چه چیزی باعث به‌وقوع پیوستن رخداد خاصی شده است؟ چه کار یا کارهایی انجام شده است؟ چه کسی یا کسانی باعث این اتفاق شده‌اند؟ این افراد تا به حال درباره مسئله مورد بحث چه کارهایی انجام داده‌اند؟ چه زمانی این مسئله اتفاق می‌افتد؟ چه زمانی بهتر است که فعالیت

روش تدریس «۵چاک» یا «۶چاک» روشی ساده اما سودمند است که در بسیاری از موارد می‌تواند به فعالیت و تدریس معلمان سازمان دهد و از هدر رفتن زمان کلاس جلوگیری کند

نتیجه

روش تدریس «۵چاک» یا «۶چاک» روشی ساده اما سودمند است که در بسیاری از موارد می‌تواند به فعالیت و تدریس معلمان سازمان دهد و از هدر رفتن زمان کلاس جلوگیری کند. معلم با کمک این روش و طرح و برنامه‌ای که از قبل برای تدریس خود فراهم می‌کند، با آمادگی قبلی وارد کلاس درس می‌شود و تمامی زمان کلاس را با مدیریت و برنامه‌ریزی مدون، برای فعالیت‌های مناسب صرف می‌کند. هم‌چنین، این روش می‌تواند به تقویت قوای تجزیه و تحلیل و انتقاد دانش‌آموزان کلاس دین و زندگی کمک کند، چراکه اساس آن را طرح سؤالات انتقادی تشکیل می‌دهند. از دیگر مزایای این روش آن است که دانش‌آموزان را با روش تحلیل علمی آشنا می‌سازد. در روش علمی نیز ابتدا سؤالی مطرح می‌شود و در مراحل بعد بر این است که با جمع‌آوری اطلاعات، پاسخی مناسب برای آن سؤال به‌دست آید.

پی‌نوشت

1. 5W1H

2. 5W2H

منابع

1. ابراهیمی قوام، صغری (۱۳۸۷). روش‌ها و قواعد آموزش خلاقیت. فصل‌نامه توسعه. سال ۳. شماره ۴.
2. شعبانی، حسن (۱۳۸۶). روش‌ها و فنون تدریس. تهران. سمت.
3. شعبانی، مرتضی (۱۳۹۰). مقایسه روش‌های تدریس معلمان دینی و قرآن ۱ و مقایسه آن با روش‌های توصیه شده در کتاب راهنمای معلم. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران. دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبایی (ره).
4. Cause and Effect Analysis, www.ogc.gov.uk.
5. Changqing Gao, Kezheng Huang, Fei Ma (2004). Reason of innovation methodologies and TRIZ, www.triz-journal.com.

ج) طرح سؤالات و پاسخ به آن‌ها

در این مرحله باید به کمک دانش‌آموزان سؤالات شش‌گانه مناسب با موضوع بحث را طرح کرد؛ اکنون، با گذراندن دو مرحله قبل، انتظار داریم دانش‌آموزان بتوانند سؤالاتی متناسب با موضوع مورد بحث مطرح سازند و با همکاری معلم برای آن‌ها پاسخ بیابند.

ماهیت روش «۵چاک» برای تحلیل مسائل نظام‌مند است. این تحلیل را خود دانش‌آموزان با استفاده از شش سؤال اصلی انجام می‌دهند. هر یک از سؤالات شش‌گانه برای تحلیل ماهیت خاصی طراحی شده‌اند که عبارت‌اند از: چرا و چه چیزی برای تحلیل هدف و محتوا، چه کسی برای تحلیل موضوع، چه وقت و کجا برای تحلیل شیوه‌های وجود مشکل در زمان و مکان و چطور برای حل کردن مشکل.

روش «۵چاک» به «۶چاک» نیز معروف است. در این روش یک سؤال دیگر با عنوان چه میزان مطرح می‌شود. درباره سؤالی که هر یک از سؤالات هفت‌گانه ۶چاک به آن می‌پردازند نیز می‌توان جدول زیر را رسم کرد:

درباره سؤالی که هر یک از سؤالات هفت‌گانه ۶چاک به آن می‌پردازند نیز می‌توان جدول زیر را رسم کرد:

مسائل	سؤالات ۶چاک
هدف	چرا
فعالیت	چه چیزی
مکان	کجا
افراد	چه کسی
زمان	چه وقت
روش	چطور
هزینه	چه میزان